

NATURA 2000 - STANDARDOWY FORMULARZ DANYCH

dla obszarów specjalnej ochrony (OSO),
proponowanych obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (pOZW),
obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (OZW) oraz
specjalnych obszarów ochrony (SOO)

OBSZAR PLH140028

NAZWA
OBSZARU Gołobórz

ZAWARTOŚĆ

- [1. IDENTYFIKACJA OBSZARU](#)
- [2. POŁOŻENIE OBSZARU](#)
- [3. INFORMACJE PRZYRODNICZE](#)
- [4. OPIS OBSZARU](#)
- [5. STATUS OCHRONY OBSZARU](#)
- [6. POWIĄZANIA OBSZARU](#)
- [7. MAPA OBSZARU](#)

1. IDENTYFIKACJA OBSZARU

1.1. Typ B	1.2. Kod obszaru PLH140028	Powrót
---------------	-------------------------------	------------------------

1.3. Nazwa obszaru

Gołobórz

1.4. Data opracowania 2008-09	1.5. Data aktualizacji 2024-03
----------------------------------	-----------------------------------

1.6. Instytucja lub osoba przygotowująca wniosek:

Nazwisko/Organizacja: Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
Adres: Polska Al. Jerozolimskie 136 Warszawa 02-305
Adres e-mail: kancelaria@gdos.gov.pl

Data zaproponowania obszaru jako OZW:	2009-10
Data zatwierdzenia obszaru jako OZW(*):	2012-01
Data objęcia obszaru ochroną SOO:	2021-03
Krajowe odniesienie prawne dla formy ochrony SOO:	rozp. MKiŚ z dn. 4 lutego 2021 r. w spr. soo Gołobórz (PLH140028)

2. POŁOŻENIE OBSZARU

[Powrót](#)

2.1. Położenie centralnego punktu [wartości dziesiętne stopni]:

Długość geograficzna
22.2747

Szerokość geograficzna
52.1248

2.2. Powierzchnia [ha]:

186.53

2.3. Obszar morski [%]

0.0

2.5. Kod i nazwa regionu administracyjnego

Kod poziomu NUTS 2

Nazwa regionu

PL12	Mazowieckie
------	-------------

2.6. Region biogeograficzny

Kontynentalny (100.0
%)

3. INFORMACJE PRZYRODNICZE

[Powrót](#)

3.1. Typy siedlisk przyrodniczych występujących na terenie obszaru i ocena znaczenia obszaru dla tych siedlisk:

Typy siedlisk wymienione w załączniku I						Ocena obszaru			
Kod	PF	NP	Pokrycie [ha]	Jaskinie [liczba]	Jakość danych	A B C D	A B C		
						Reprezentatywność	Powierzchnia względna	Stan zachowania	Ocena ogólna
2330			10.95		G	B	C	B	B
4030			0.93		M	B	C	C	C
5130			4.03		M	C	C	B	C
7140			7.94		M	D			
9170			19.04		M	B	C	A	B
91D0			0.01		P	D			
91I0			1.77		M	C	C	C	C
91T0			5.37		M	C	C	C	C

- PF: dla typów siedlisk, do których mogą odnosić się zarówno formy priorytetowe, jak i niepriorytetowe (6210, 7130, 9430) należy wpisać „x” w kolumnie PF celem wskazania formy priorytetowej.
- NP: jeśli dany typ siedliska nie istnieje już na danym terenie, należy wpisać „x” (opcjonalnie).
- Pokrycie: można wpisywać z dokładnością do wartości dziesiętnych.
- Jaskinie: w przypadku siedlisk typu 8310 i 8330 (jaskinie) należy podać liczbę jaskiń, jeśli nie są dostępne szacunkowe dane na temat powierzchni.
- Jakość danych: G = „wysoka” (np. na podstawie badań); M = „przeciętna” (np. na podstawie częściowych danych i ekstrapolacji); P = „niska” (np. zgrubne dane szacunkowe).

4. OPIS OBSZARU

[Powrót](#)

4.1. Ogólna charakterystyka obszaru

Klasa siedliska przyrodniczego	Pokrycie [%]
N16	3.68
N06	0.03
N19	54.02
N08	11.98
N10	12.25
N17	18.0
N12	0.03
Ogółem pokrycia siedliska przyrodniczego	100

Dodatkowa charakterystyka obszaru:

Gołobórz stanowi bardzo ciekawy przykład rzeźby lodowcowej i polodowcowej o specyficznej budowie geologicznej i krajobrazach zróżnicowanych pod względem geomorfologicznym. Znajduje się w obrębie Niecki Mazowieckiej wypełnionej osadami trzeciorzędu, na których zalegają utwory czwartorzędowe. Współczesną, bardzo urozmaiconą rzeźbę terenu stanowią zatem formy polodowcowe przekształcone przez procesy peryglacjalne, które uległy holoceniowym czynnikom rzeźbotwórczym. Do głównych utworów powierzchniowych należą plejstoceniowe gliny i piaski zwałowe oraz piaski żwiry wodnolodowcowe. Osady holocenu reprezentowane są przez eoliczne wydmy paraboliczne i pola piasków przewianych. Gołobórz znajduje się w strefie moreny czołowej, a wysokości bezwzględne kształtują się na poziomie około 148 do 152 m, przy deniwelacji terenu wynoszącej około 30 m. Teren pochylony jest w kierunku południowym. W jego północnej i środkowej części rozciągają się piaszczyste wydmy o różnych formach morfologicznych, przybierających kształty łuków, parabol i wałów. Na wschód od nich znajduje się niecka wytopiskowa po martwym lodzie oraz dolina erozyjno-denudacyjna, która tworzy sieć drobniejszych form. W południowej części Obszaru znajduje się taras nadzalewowy rzeki Muchawki. Podłoże glebowe stanowi tu glina zwałowa i słabo przepuszczalne piaski. Prawie 80% obszaru porastają zbiorowiska leśne. Dominują tu bory mieszane i bory sosnowe reprezentujące pełną skalę wilgotnościową siedlisk, od skrajnie suchych po bagienne. Ponadto występują tu olsy oraz grądy tworzące mozaikę z płatami dąbrów świetlistych. Teren niezalesiony porastają zbiorowiska wrzosowiskowe, murawowe, ziołoroślowe, szuwarowe i zarośla wierzbowe. Północna część Gołoborza stanowiła poligon wojsk lądowych, wykorzystywany przez jednostki rozpoznawcze I Warszawskiej Dywizji Zmechanizowanej. Obecnie wojsko wykorzystuje jedynie znajdująca się w sąsiedztwie Ostoi strzelnicę. W granicach Obszaru znajduje się utworzony w 1982 r. rezerwat przyrody Gołobórz o powierzchni 65,88 ha.

4.2. Jakość i znaczenie

W obszarze PLH140028 zinwentaryzowano 8 siedlisk przyrodniczych (6 jako przedmiot ochrony) – 2330, 4030, 5130, 7140, 9170, 91D0, 91I0, 91T0.

Pod względem przyrodniczym i krajobrazowym, Gołobórz to jeden z najciekawszych i najbardziej zróżnicowanych terenów Niziny Południowopodlaskiej. Przez analogię budowy geomorfologicznej i szaty roślinnej porównywany jest z Puszczą Kampinoską. O jego wartości świadczy występowanie siedlisk przyrodniczych reprezentujących bardzo różne wymagania ekologiczne.

Skrajnie ubogie i skrajnie suche piaszczyste gleby porasta mozaika roślinności związanej z naturalnym procesem utrwalania wydm śródlądowych.

Do największych, pod względem powierzchni, należą murawy szczotlichowe *Spergulo vernalis-Corynephorum* (2330) reprezentujące różne stadia rozwojowe. Towarzyszą im kadłubowe postaci suchych wrzosowisk (4030) nawiązujące swoją fizjonomią i składem gatunkowym do wrzosowisk knotnikowych *Pohlio-Callunetum*.

Osobliwością przyrodniczą tego terenu są malownicze zarośla jałowca pospolitego *Juniperus communis* (5130). Wysokość niektórych okazów dochodzi do ponad 4 m. Jest to jedyne znane miejsce występowania tego siedliska przyrodniczego w makroregionie. Ostatnie stadium sukcesji na wydmach stanowi suchy bór chrobotkowy *Cladonio-Pinetum* (91T0). W obrębie Obszaru zajmuje on najwyższej położone fragmenty wydmy.

W runie występują chronione gatunki roślin – goździk piaskowy *Dianthus arenarius* i paprotka zwyczajna *Polypodium vulgare*. Ta ostatnia rośnie na bardziej stromych stokach wydmy o wystawie północnej. Z innych gatunków warto wymienić chronionego widłaka goździstego *Lycopodium clavatum* i ukwap dwupienny *Antennaria dioica*. U podnóża zwydmień, w lokalnej niecce wyrobiskowej jeszcze w latach dziewięćdziesiątych istniało torfowisko przejściowe oraz bór bagienny.

W wyniku postępującego procesu sukcesji oraz niekorzystnych uwarunkowań gruntowo-wodnych, wpływających na niewystarczające uwodnienie terenu (rów odwadniający torfowisko) siedlisko jest w stanie zaniku. Jak już wcześniej wspomniano, taras nadzalewowy rzeki Muchawki zdominowany jest przez roślinność leśną.

Na uwagę zasługują dobrze zachowane grądy subkontynentalne *Tilio-Carpinetum* (9170) reprezentujące odmianę Mazowiecko-Poleską. Lokalne wyniesienia w obrębie grądów porośnięte są przez różnej wielkości płaty ciepłolubnej dąbrowy *Potentillo albae-Quercetum* (9110*).

Zarówno grądy, jak i dąbrowy, cechuje stary 100-120 letni drzewostan oraz większa, niż ma to miejsce w lasach gospodarczych, ilość martwego drewna, co jest efektem istniejącej od 1982 r. ochrony rezerwatu. Spośród wielu gatunków chronionych i rzadkich regionalnie związanych z mezofilnymi lasami liściastymi rosnących na tym terenie warto wymienić: buławnika czerwonego *Cephalanthera rubra* figurującego w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin, pluskwicę europejską *Cimicifuga europaea*, lilię złotogłów *Lilium martagon*, miodownika melisowatego *Melittis melissophyllum*, orlika pospolitego *Aquilegia vulgaris*, przylaszczkę pospolitą *Hepatica nobilis* i wawrzynka wilczełyko *Daphne mezereum*.

W obrębie Gołoborza stwierdzono 60 gatunków porostów, w tym 14 objętych ochroną. Na Czerwonej liście porostów w Polsce znajduje się 7 gatunków. Są to: włostka brązowa *Bryoria fuscescens*, płucnica islandzka *Cetraria islandica*, plamiec jasny *Arthothelium ruanum*, mąkla tarniowa *Evernia prunastri*, otwornica szkarłatna *Pertusaria coccodes* i złotlinka jaskrawa *Vulpicida pinastri*. W obrębie Gołoborza stwierdzono 60 gatunków porostów, w tym 14 objętych ochroną.

Na Czerwonej liście porostów w Polsce znajduje się 7 gatunków. Są to: włostka brązowa *Bryoria fuscescens*, płucnica islandzka *Cetraria islandica*, plamiec jasny *Arthothelium ruanum*, mąkla tarniowa *Evernia prunastri*, otwornica szkarłatna *Pertusaria coccodes* i złotlinka jaskrawa *Vulpicida pinastri*. Obszar stanowi miejsce występowania bardzo licznej populacji jaszczurki zwinki *Lacerta agilis*.

2330 Śródlądowe wydmy z murawami napiaskowymi

Na terenie obszaru można wyróżnić dwie formy występowania siedliska 2330. Pierwsza obejmuje rozległy zwydmiony ale obecnie w miarę płaski teren z otwartymi piaszczystymi powierzchniami z rzadką porośniętymi jakąkolwiek roślinnością. Teren jest stale rozjeżdżany samochodami terenowymi, quadami, jest także obszarem działań wojskowych. Działają tu także aktywne procesy eoliczne, choć zasadniczy charakter siedliska kształtuje się pod wpływem działania sprzętu zmotoryzowanego. Rozległy piaszczysty teren urozmaicony jest kępami drzew – głównie sosen, które tworzą swoiste „centra” zarastania siedliska. Wokół takich pojedynczych drzew lub ich kęp samochody i quady już nie podjeżdżają blisko, zatem rozwija się roślinność muraw szczotlichowych i pojawiają także naloty kolejnych drzew. Miejscami wyraźnie widoczne są piaszczyste „pagóry” o wysokości względnej 1-2 m. Porastają je zazwyczaj kępy jałowczysk. Aktywne procesy eoliczne, przewiewanie piasku z miejsca na miejsce, powoduje, że na terenie wydmy utrzymuje się tylko najbardziej odporna roślinność. Najczęściej jest to szczotlicza siwa *Corynephorus canescens*, miejscami z towarzyszącymi jej mszakami płonnikiem włosistym *Polytrichum piliferum*, szroniakiem siwym *Niphotrichum canescens* oraz porostami, głównie z rodzaju chrobotek *Cladonia*. Generalnie jednak w fizjonomii siedliska dominują otwarte, piaszczyste powierzchnie z niewielkimi płatami roślinności, czasem zasypywanych piaskiem. Drugą formą występowania siedliska są liczne, ale bardzo małe, czasem nie zajmujące nawet 1 ara, płaty w obrębie kompleksu borów sosnowych otaczających rozległy, zwydmiony obszar. Występuje tam szereg wałów wydmy, aktualnie w większości porośniętych borem sosnowym choć szczyty wydmy zachowały jeszcze mniejsze zwarcie drzew oraz roślinność murawową ze szczotliczą

siwą i licznymi gatunkami chrobotków. Miejscami spotyka się też otwarte piaszczyste powierzchnie. Niestety znaczna część tych wydmy jest silnie zniekształcona wskutek rozkopywania (wybieranie piasku) i późniejszego zaśmiecania (doły takie nie wiedzieć czemu jawią się jako doskonałe miejsce na wysypiska śmieci) – co skutkuje także ich eutrofizacją i ruderalizacją.

Podsumowując reprezentatywność siedliska oceniono jako dobrą (B).

Powierzchnia siedliska w obszarze wynosi ok 10 ha co stanowi prawdopodobnie poniżej 1% krajowych zasobów siedliska, choć nie ma na ten temat dokładnych informacji. Warto przy tym zaznaczyć, że największy 8,5 ha płat siedliska w obszarze stanowi nietypową formę występowania siedliska z powodu jego silnego zniekształcenia przez rozjeżdżanie i erozję powierzchni. Typowe, aczkolwiek bardzo małe płaty wydmy i dodatkowo silnie zarastające znajdują się w obrębie borów sosnowych.

W związku z tym ocena względnej powierzchni siedliska wynosi C.

Siedlisko obejmujące duży zwydmiony kompleks centralny jest w zasadzie prawidłowo wykształcone, choć niezbyt typowe pod względem morfologii. Problemem jest to, że fizjonomicznie nie jest to już wydma lecz względnie płaski teren z małymi pagórami piaszczystymi porośniętymi przez drzewa i krzewy. Nadal jednak występują tu aktywne procesy eoliczne kształtujące siedlisko. W większym stopniu jest ono kształtowane przez masowe rozjeżdżanie terenu samochodami. Działa to z jednej strony niszcząco na powierzchnię wydmy, z drugiej jednak wspomaga działanie procesów eolicznych w zakresie powstrzymywania sukcesji. Z tego też powodu pokrycie roślinnością murawową jest niewielkie, a liczba gatunków typowych dla siedliska – nieznacząca. Nieco inaczej wykształcone jest siedlisko małych płatów muraw pośród borów sosnowych. Jest ono bardziej typowe pod względem morfologii terenu (klasyczne, śródlądowe wydmy piaszczyste), częściowo jednak zdegradowane wskutek rozkopywania. Większe powierzchnie pokrywa roślinność muraw, szczególnie szczotliczy siwej oraz bogatej warstwy porostów. Poszczególne małe płaty siedliska są natomiast w większości zarośnięte drzewostanem sosnowym stanowiąc inicjalne postaci borów chrobotkowych. Uwzględniając powyższe informacje, podkryterium „stopień zachowania struktury” siedliska oceniono jako średnio zachowaną (II).

Perspektywy zachowania siedliska można uznać za dobre. Płat reprezentujący większość powierzchni siedliska w obszarze nie jest w żaden sposób zagrożony pogorszeniem stanu, choć jego poprawa też może być problematyczna z racji dużego, ale stabilnego w sensie wpływu na siedlisko, zniekształcenia powierzchni przez rozjeżdżanie. Z kolei dużo gorsze perspektywy zachowania mają małe płaty siedliska na wydmach pośród borów sosnowych. Grozi im dość szybkie zarośnięcie i przekształcenie de facto w bór chrobotkowy, choć dość proste zabiegi ochronne mogą to zagrożenie łatwo zminimalizować. Biorąc to pod uwagę kryterium stopnia zachowania funkcji oceniono na II (dobre lub średnie perspektywy). Zabiegi odtwarzające siedlisk tam gdzie jest ono w zaniku są dość proste do przeprowadzenia i to przy niskich kosztach. Polegają w zasadzie na usunięciu z płatów siedliska wszelkich drzew i krzewów poza jałowcami. W związku z tym możliwości odtworzenia siedliska oceniono jako łatwe (I). Podsumowując oceny podkryteriów, ogólna ocena kryterium stanu zachowania siedliska jest B (stan dobry).

Zatem ocena ogólna siedliska w obszarze jest dobra (B).

4030 Suche wrzosowiska (Calluno-Genistion, Pohlio-Callunion, Calluno-Arctostaphylion)

Identyfikatorem fitosocjologicznym siedliska są zbiorowiska roślinne ze rzędu Calluno-Ulicetalia. Na terenie obszaru jest to głównie zbiorowisko Pohlio-Callunetum, jednak miejscami roślinność nawiązuje także do muraw bliźniczkowych z rzędu Nardetalia zespołu Calluno-Nardetum strictae. Wrzosowiska wykształcają się na ubogich, piaszczystych i suchych glebach, bardzo często przy współudziale konkretnego czynnika sprawczego. Może to być aktywna i stała działalność człowieka np. na poligonach wojskowych, albo też jednorazowe, katastrofalne działanie np. pożaru, który niszczy roślinność drzewiastą i zielną na ubogich, piaszczystych terenach. W przypadku braku któregoś z tych czynników wrzosowiska bardzo szybko zarastają – jak w przypadku wrzosowisk na Gołoborzu. Wrzosowiska te są kadłubowo wykształcone – w niektórych płatach obecność wrzosu jest niewielka a dominują już inne gatunki, np. kostrzewa owcza *Festuca ovina*, mietlica pospolita *Agrostis capillaris*, czy bliźniczka psia trawka *Nardus stricta*. Najnowsze badania (Figarski T., Szczygielski M., Gałczyński M., Kurek M., Kutera D., 2021) wskazują jednak, że siedlisko to zostało stwierdzone zaledwie na powierzchni 0,3 ha. Potwierdzono jedynie kilka płatów siedliska, w tym jeden, w którym obecność wrzosu była na tyle duża, że można je było uznać za zachowane siedlisko jednak o silnie kadłubowym charakterze. Poza wrzosem z istotnym udziałem występowała także szczotlicza siwa

Corynephorus canescens oraz warstwa mszysto-porostowa, reprezentowana przez chrobotka reniferowego *Cladonia rangiferina* i szroniaka siwego *Niphotrichum canescens*.

Reprezentatywność siedliska oceniono na B, względną powierzchnię na C, a stan zachowania na C. Zatem ocena ogólna siedliska w obszarze jest C.

5130 Zarośla jałowca pospolitego na murawach wapiennych lub wrzosowiskach

Siedlisko wyróżnione jest na terenie obszaru na podstawie jego fizjonomii; obejmuje duże kępy jałowczysk porastające nizinne murawy napiaskowe stanowiąc kolejny etap sukcesji roślinności. Najnowsze badania (Figarski T., Szczygielski M., Gałczyński M., Kurek M., Kutera D., 2021) wskazują jednak, że siedlisko to zostało stwierdzone zaledwie na powierzchni 2,08 ha. Na terenie obszaru jałowczyska porastają zbiorowiska zaliczane do muraw szczytlichowych, zatem ich zaliczenie do siedlisk 5130 jest kontrowersyjne, ponieważ wg podręcznika interpretacji siedlisk, oraz metodyki monitoringu, jako siedlisko 5130 uznać można tylko jałowczyska porastające suche wrzosowiska. Zdaniem wykonawców badań jałowczyska na murawach napiaskowych są niewątpliwie cenne przyrodniczo a zwłaszcza krajobrazowo jednak nie spełniają formalnych kryteriów uznania za siedlisko 5130.

Reprezentatywność siedliska oceniono na C, względną powierzchnię na C, a stan zachowania na B. Zatem ocena ogólna siedliska w obszarze jest C.

9170 Grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (Galio–Carpinetum, Tilio–Carpinetum)

Grądy na terenie obszaru reprezentują specyficzną postać tego siedliska, powstałą być może wskutek zarastania nietrwałych ciepłolubnych dąbrów rosnących na siedliskach grądowych. Jest to podzespół grądu ciepłego Tilio-Carpinetum melittetosum nawiązujący składem runa do świetlistych dąbrów. Charakteryzuje się występowaniem w runie gatunków takich jak: miodownik melisowaty *Melittis melisophyllum*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, konwalia majowa *Convallaria majalis* – która często dominuje w runie kształtując swoistą fizjonomię siedliska. Poza tym występują głównie gatunki grądowe: zawilec gajowy *Anemone nemorosa*, przylaszczka pospolita *Hepatica nobilis*, turzyca palczasta *Carex digitata*, perlówka zwisła *Melica nutans*, przytulia *Schultesia Galium schultesii*, groszek wiosenny *Lathyrus vernus* i inne. Podszyt jest zwarty i tworzą go gatunki takie jak: leszczyna, grab, lipa drobnolistna i klon pospolity. Drzewostan ma zazwyczaj charakter dwupiętrowy: górne piętro tworzy dąb szypułkowy z dużym miejscami udziałem sosny pospolitej, a dolne – grab pospolity. Na terenie obszaru siedlisko porasta gleby rdzawe wykształcone na piaskach żwirowych oraz glinach piaszczystych – tworzą one siedliska LMśw i Lśw.

Siedlisko jest zatem dobrze wykształcone, co prowadzi do nadania reprezentatywności oceny B (dobra). Na terenie obszaru grądy co prawda zajmują dość dużą powierzchnię, ale w relacji do arealu siedliska w kraju jest to ułamek % tej powierzchni.

Zatem ocena względnej powierzchni siedliska wynosi C.

Siedlisko na terenie obszaru jest dość typowo wykształcone jak na grądy, które jeszcze do niedawna były kształtowane przez gospodarkę leśną. Zauważalna jest nieco uproszczona struktura przestrzenna i budowa pionowa. Mimo, iż drzewostan dębowy z udziałem sosny osiąga tu 80-140 lat, to na ogół jest on słabo zróżnicowany, co najwyżej na dwa piętra z niewielką liczbą naturalnych luk i przerzedzeń. Niewielkie są też zasoby martwych drzew – szczególnie tych wielkowymiarowych. Podobnie niewiele jest mikrosiedlisk drzewnych - elementu wyznaczającego funkcję siedliska w stosunku do innych organizmów. Ocena składu runa jest niejednoznaczna.

Z jednej strony charakterystyczną kombinację florystyczną oceniono jako właściwą a z drugiej udział obcych w runie (głównie *Impatiens parviflora*) osiąga 15-20%. Samo runo jest niejednorodnie rozwinięte: miejscami jego pokrycie sięga 85%, natomiast w miejscach, gdzie dolne piętro składające się graba jest silnie zwarte, nie przekracza 20% i jest bardzo ubogie w gatunki. Biorąc powyższe pod uwagę stopień zachowania struktury oceniono na dobrze zachowany (II).

Perspektywy zachowania siedliska są bardzo dobre. Objęte jest ochroną rezerwatową, zachodzące procesy naturalne stopniowo będą powodowały różnicowanie się struktury przestrzennej drzewostanów, zwiększanie ilości martwych drzew, poprawę składu i struktury gatunkowej runa. W związku z tym stopień zachowania funkcji oceniono na I (doskonale perspektywy). Dla podkryterium stopnia zachowania struktury II i stopnia zachowania funkcji I, podkryterium „możliwość odtworzenia” nie ocenia się.

Podsumowując oceny poszczególnych podkryteriów, ocena kryterium „stopień zachowania” siedliska wynosi

A (doskonały).

Wobec powyższego ocena ogólna siedliska w obszarze jest dobra (B)

*9110 Ciepłolubne dąbrowy (*Quercetalia pubescenti-petraeae*)

Na terenie obszaru identyfikatorem siedliska jest zespół *Potentillo albae-Quercetum*. Siedlisko w zasadniczym składzie gatunkowym, strukturze nie odbiega od typowej charakterystyki zespołu. Ponieważ jednak na terenie obszaru nie ma korzystnych warunków siedliskowych do utrzymywania się stabilnych płatów świetlistych dąbrów, ulega ono dość szybkiemu zarastaniu dolnymi warstwami drzewostanu, co w efekcie prowadzi do zmian w składzie runa i przekształceniu siedliska w grąd. Na terenie obszaru siedlisko zajmuje podszczytowe partie morenowego wzniesienia, porastające jego południowo-zachodnie zbocza o lekkim nachyleniu w kierunku rzeki Muchawki. Podłoże jest dość żyzne, są to siedliska Lśw wykształconego na glebach rdzawych właściwych na podłożu gliniastym. Potencjalnie są więc to siedliska grądów, a co za tym idzie zarastanie świetlistych dąbrów jest naturalnym procesem. Aktualnie wyróżnione jako siedlisko 9110 płyty w zasadzie od otaczających je grądów wyróżniają się jedynie zmniejszonym udziałem dolnych warstw drzewostanu (podszyt, dolne pietra drzew) - otrzymanym w efekcie wykonywania zabiegów ochronnych. Są więc to postaci regeneracyjne grądów. Dąbrowy tworzy dąb szypułkowy z, dość dużymi miejscami, udziałem sosny pospolitej. W podszycie, średnio zajmującym 45% dominuje leszczyna, grab, kruszyna a także czeremcha amerykańska. W runie z największym pokryciem występuje konwalia majowa, licznie towarzyszą jej zawilec gajowy *Anemone nemorosa*, konwalijka dwulistna *Maianthemum bifolium*, perłówka zwisła *Melica nutans*, podagrycznik pospolity *Aegopodium podagraria*, sałatnik leśny *Mycelis muralis*, orlica pospolita *Pteridium aquilinum*. W środkowym płacie siedliska masowo występuje niecierpek drobnokwiatowy. Z gatunków typowych dla świetlistej dąbrowy z niewielkim pokryciem spotykane są: miodownik melisowaty *Melittis melisophyllum*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, dzwonek jednostronny *Campanula rapunculoides*, rutewka orlikolistna *Thalictrum aquilegifolium*.

Uwzględniając powyższe reprezentatywność siedliska w obszarze jest znacząca (C).

Areał siedliska w obszarze to zaledwie 1,77 ha.

Powierzchnia ta to ułamek % krajowych zasobów siedliska, w związku z tym ocena kryterium „względna powierzchnia” wynosi C.

Fizjonomicznie siedlisko ma dość typową strukturę; w drzewostanie panuje dąb, choć jest to dąb szypułkowy *Quercus robur* a nie typowy dla siedliska dąb bezszypułkowy *Q. petraea*. Zniekształcony skład gatunkowy siedliska uwidacznia się w kilku wskaźnikach. Przede wszystkim ocenę obniża niewielki udział gatunków typowych dla siedliska i brak gatunków ze związku *Molinion*. Wysoki jest udział gatunków ciepłolubnych, ale to dzięki dominacji w runie konwalii majowej. De facto większość gatunków, na podstawie których zidentyfikowano siedlisko jako ciepłolubną dąbrowę (miodownik melisowaty, lilia złotogłów, konwalia majowa) to tak naprawdę gatunki występujące również w ciepłych grądach, do których opisywane płyty nawiązują nawet bardziej pod względem składu florystycznego, niż do ciepłolubnych dąbrów. Najbardziej jednak na ostateczną ocenę parametru wpłynęła ocena wskaźnika kardynalnego „obce gatunki inwazyjne.”, która wyniosła U2 a to ze względu na dość liczny (20%) udział niecierpka drobnokwiatowego *Impatiens parviflora* oraz pojedynczy udział innych gatunków *Conyza canadensis*, *Bidens frondosa*, *Acer negundo*, *Padus serotina*. Również niezbyt dobrze (ocena U1) wypada siedlisko pod względem udziału ekspansywnych gatunków rodzimych – na ok 15% stwierdzono występowanie poziwników. Jest to o tyle istotne, że gatunki te, podobnie jak niecierpek drobnokwiatowy, reagują intensywnym rozrostem na prześwietlonych powierzchniach. A takie tworzą się po wykonywaniu zabiegów ochronnych. Biorąc pod uwagę powyższe, stopień zachowania struktury siedliska w obszarze oceniono na III (średnio zachowana lub częściowo zdegradowana).

Perspektywy ochrony siedliska są niezadowalające. Bardzo trudno jest odtworzyć i utrzymać skład florystyczny typowy dla ciepłolubnych dąbrów w warunkach dużej żyzności gleby, intensywnego grądowienia siedliska oraz ekspansji obcych gatunków. Wobec tego stopień zachowania funkcji siedliska oceniono na III (średnie lub niekorzystne perspektywy). Wymienione powyżej zniekształcenia ciepłolubnych dąbrów bardzo trudno jest zminimalizować tak, aby przywrócić siedlisku właściwą strukturę i funkcje. O ile ukształtowanie fizjonomii siedliska jest dość łatwe poprzez wykonanie działań prześwietlających drzewostan i usuwanie krzewów i podrostów drzew z podszycu, o tyle kształtowanie runa typowego dla siedliska jest już bardzo trudne., zwłaszcza w warunkach występowania w siedlisku inwazyjnych gatunków obcych oraz gatunków ekspansywnych. Możliwości odtworzenia oceniono zatem na III (trudne lub niemożliwe).

Podsumowując powyższe podkryteria, ocena kryterium „stan zachowania” siedliska wynosi C (średni lub

zdegradowany).

Siedlisko zajmuje na terenie obszaru niewielką powierzchnię i jest dość mocno zmienione w stosunku do postaci typowych. Utrzymuje się w zasadzie wyłącznie dzięki wykonywanym działaniom ochronnym. Zachodzące procesy naturalne zmierzają w kierunku odtworzenia grądu. Możliwości ochrony niewielkie z racji silnie mocno zniekształconego runa narażonego na ekspansję gatunków obcych. Powyższe skutkuje nadanie siedlisku oceny ogólnej C (znacząca).

91T0 Śródlądowy bór chrobotkowy

Siedlisko wykształcone jest na terenie obszaru kadłubowo. Zidentyfikowano jeden istniejący płat siedliska w którym brak jest dobrze rozwiniętej warstwy porostowej – będącej głównym wskaźnikiem identyfikującym siedlisko. Być może wynika to z dość dużego zacienienia drzewostanem i podszytem w obrębie płatu. Zacienienie sprzyja rozwojowi warstwy mszystej, która zajmuje dość dużą powierzchnię i tworzą ją pospolite gatunki borowych mszaków: rokitnik pospolity *Pleurozium schreberii*, gajnik lśniący *Hylocomium splendens*, widłoząb wieloszczecinkowy *Dicranum polysetum* i w. miotlasty *D. scoparium*. Porosty występują sporadycznie i są to: chrobotek leśny *Cladonia sylvatica*, ch. reniferowy *C. rangiferina*, ch. widlasty *C. furcata*. Runo zielno-krzewinkowe borów chrobotkowych bywa zazwyczaj bardzo niskie i tworzą je co najwyżej wąskolistne gatunki traw, pojedyncze krzewinki borówek czy wrzosów. Tymczasem w runie siedliska miejscami licznie występują gatunki żyźniejszych borów mieszanych np. sałatnik leśny *Mycelis muralis*, konwalia majowa *Convallaria majalis*, nerecznica szerokolistna *Dryopteris dilatata*. Może to być wynikiem zniekształceń antropogenicznych siedliska. Dawniej wydmy były rozkopywane i wydobywano z nich piasek. W takie „doły” często wywożono różne odpady, także organiczne, co mogło spowodować lokalną eutrofizację siedliska. Biorąc to pod uwagę należałoby reprezentatywność siedliska określić na D – nieznaczającą jednak w granicach obszaru, na śródlądowych wydmach zidentyfikowanych jeszcze jako siedlisko 2330, zarastających powoli drzewostanem sosnowym, z bogatym runem chrobotkowym, zaczynają powoli wykształcać się inicjalne postaci boru chrobotkowego, jako kolejny etap sukcesji tych siedlisk. Biorąc to również pod uwagę, kryterium reprezentatywność siedliska w obszarze oceniono jako znacząca (C). Powierzchnia siedliska w granicach obszaru stanowi mniej niż 1% krajowego areалу. Zatem ocena względnej powierzchni jest C.

Struktura siedliska zachowana jest w stopniu minimalnym. Aktualnie zidentyfikowany płat w zasadzie poza lokalizacją (położenie na szczycie piaszczystej wydmy) nie reprezentuje żadnych typowych cech siedliska. W szczególności nie ma tam dobrze wykształconej i bogatej w gatunki warstwy porostów, za to licznie występują gatunki ruderalne i reprezentujące raczej bory świeże i bory mieszane. Z kolei bogata w gatunki jest warstwa porostowa w zarastających wydmach 2330, która w niedalekiej przyszłości ma szansę stać się dobrze wykształconym borem chrobotkowym. Póki jednak się tak nie stanie, stopień zachowania struktury siedliska musi zostać oceniony jako średnio zachowany lub częściowo zdegradowany (III). Perspektywy zachowania siedliska w obszarze są trudne do oceny, ale biorąc pod uwagę aktualny stan fitocenozy jeszcze niedawno uznanych za siedlisko 91T0, może to nie być łatwe. Postępująca eutrofizacja siedliska być może wynikająca przynajmniej po części z nagromadzenia wywożonych do lasu śmieci, którymi zapełniano zagłębienia w wydmach po wykopaniu piasku, a także zacienienie dna lasu powoduje ustępowanie gatunków typowych dla borów chrobotkowych a wkraczanie gatunków mezotroficznych i ruderalnych. Z kolei w innych miejscach obszaru trwa proces sukcesji muraw napiaskowych, przekształcających się w bory chrobotkowe. Należałoby uznać to za zjawisko korzystne z punktu widzenia ochrony borów chrobotkowych, ale potrzeba ochrony siedlisk otwartych na wydmach, jako bardziej zagrożonych w skali nie tylko obszaru ale także regionu, może okazać się silniejsza i sukcesja w kierunku borów będzie zatrzymywana działaniami ochronnymi. Biorąc powyższe pod uwagę, stopień zachowania funkcji oceniono na III (średnie lub niekorzystne perspektywy). Możliwości odtworzenia siedliska są realnie osiągalne. Przede wszystkim może to być osiągnięte poprzez pozostawienie spontanicznej sukcesji na zarastających śródlądowych wydmach, znajdujących się w obrębie kompleksów leśnych obszaru. Będzie się to jednak wiązało z ograniczeniem areálu być może bardziej cennych siedlisk otwartych wydm (2330). W obrębie płatu istniejącego siedliska 91T0 zabiegi stwarzające możliwość powrotu siedliska są też stosunkowo technicznie łatwe do wykonania (przerzedzenie drzewostanu, wygrabianie ścióły) choć ich efekt jest trudny do przewidzenia. Tym niemniej możliwości odtworzenia siedliska w obszarze oceniono na II (możliwe przy średnim nakładzie środków).

Uwzględniając powyższą kombinację oceny podkryteriów, ocena kryterium „stan zachowania” wynosi C (średni lub zdegradowany).

Siedlisko na terenie obszaru aktualnie w zasadzie nie występuje, choć naturalne procesy zmierzają w kierunku powstawania nowych płatów borów chrobotkowych w obrębie płatów siedliska 2330. W ramach istniejącego dawniej płatu nastąpiło znaczące zwarcie drzewostanu i zanik warstwy porostowej – co w powiązaniu z eutrofizacją siedliska może być przyczyną jego zaniku. Biorąc powyższe pod uwagę, ocena ogólna siedliska w obszarze wynosi C – znacząca.

4.3. Zagrożenia, presje i działania mające wpływ na obszar

Najważniejsze oddziaływania i działalność mające duży wpływ na obszar

Oddziaływania negatywne			
Poziom	Zagrożenia i presje [kod]	Zanieczyszczenie (opcjonalnie) [kod]	Wewnętrzne / zewnętrzne [i o b]
H	K02.01		i
H	M02.01		i
H	K02.03		b
M	G01.03		o
M	G04		o
M	I01		i
M	H05.01		o
Oddziaływania pozytywne			
Poziom	Działania, zarządzanie [kod]	Zanieczyszczenie (opcjonalnie) [kod]	Wewnętrzne / zewnętrzne [i o b]

Poziom: H = wysoki, M = średni, L = niski.

Zanieczyszczenie: N = stosowanie azotu, P = stosowanie fosforu/fosforanów, A = stosowanie kwasów/zakwaszanie, T = toksyczne chemikalia nieorganiczne,

O = toksyczne chemikalia organiczne, X = zanieczyszczenia mieszane.

i = wewnętrzne, o = zewnętrzne, b = jednocześnie.

4.4. Własność (opcjonalnie)

Typ		[%]
Publiczna	Krajowa/federalna	0
	Kraj	0
	związkowy/województwo	0
	Lokalna/gminna	0
	Inna publiczna	0
Własność łączna lub współwłasność		0
Prywatna		0
Nieznana		100
Suma		100

4.5. Dokumentacja (opcjonalnie)

1. Ciosek M., Głowacki Z. 1979. Operat projektowanego rezerwatu florystyczno-krajobrazowego "Gołobórz". ss.112. Chorąży C. 2000 Badania nad wybranymi cechami populacji *Cimicifuga europaea* (Szipc.) i *Laserpitium latifolium* (L.) na terenie Wysoczyzny Siedleckiej. Praca magisterska, Zakład Botaniki,

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny, Siedlce. Ciosek M., Kot H., Kaszuba Z. Rezerваты Przyrody. Gołobórz. [w:] H. Kot. (red.). Przyroda województwa siedleckiego. Urząd Wojewódzki w Siedlcach, Wydział Ochrony Środowiska, Siedlce. ss. 89-91.4. Falkowski M. 2013. Gołobórz PLH140028. Formularze ocen - siedliska przyrodnicze. Biuro Badań, Monitoringu i Ochrony Przyrody „EcoFalk” (mscr.)5. Figarski T., Szczygielski M., Gałczyński M., Kurek M., Kutera D., Ługowski P.; BULiGL Oddział w Warszawie, 2021; Ocena stanu zachowania i monitoring wybranych przedmiotów ochrony obszarów Natura 2000: Gołobórz PLH140028;6. Ozimiński K. 1980. Flora a stan zachowania zbiorowisk roślinnych projektowanego rezerwatu "Gołobórz". Praca magisterska, Zakład Botaniki, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny, Siedlce.7. Ozimiński K. 1984 Przyczynek do poznania flory naczyniowej okolic Siedlec. Zesz. Nauk. WSRP w Siedlcach. Seria Przyrodnicza. 4: 105-1118. Piórek K., Nowicka-Falkowska K., Borkowska L. 2013. Zmiany we florze rezerwatu „Gołobórz” (woj. mazowieckie) na przestrzeni 30 lat (1980-2010). Chrońmy Przyr. Ojcz. 69(2): 147-154.

5. STATUS OCHRONY OBSZARU (OPCJONALNIE)

5.1. Istniejące formy ochrony na poziomie krajowym i regionalnym:

[Powrót](#)

Kod	Pokrycie [%]	Kod	Pokrycie [%]	Kod	Pokrycie [%]
PL02	15.14	PL04	100.0		

5.2. Powiązanie opisanego obszaru z innymi formami ochrony:

na poziomie krajowym lub regionalnym:

Kod rodzaju	Nazwa terenu	Rodzaj	Pokrycie [%]
PL04	Siedlecko-Węgrowski	-	100.0
PL02	Gołobórz	*	15.14

6. ZARZĄDZANIE OBSZAREM

6.1. Organ lub organy odpowiedzialne za zarządzanie obszarem:

[Powrót](#)

Organizacja:	Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie
Adres:	Polska Henryka Sienkiewicza 3 00-015 Warszawa
Adres e-mail:	sekretariat@warszawa.rdos.gov.pl

6.2. Plan(-y) zarządzania:

Aktualny plan zarządzania istnieje:

☒ Tak	Nazwa: Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z dnia 11 marca 2016 r. w sprawie ustanowienia planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 Gołobórz PLH140028 Link: https://edziennik.mazowieckie.pl/legalact/2016/2532/
☐ Nie, ale jest w przygotowaniu	
☐ Nie	

7. MAPA OBSZARU

[Powrót](#)

Nr ID INSPIRE:

PL.ZIPOP.1393.N2K.PLH140028

Mapa załączona jako plik PDF w formacie elektronicznym (opcjonalnie)

☒

Tak

☐

Nie

Odniesienie lub odniesienia do oryginalnej mapy wykorzystanej przy digitalizacji granic elektronicznych (opcjonalnie)